เอกสารเผยแพร่ข้อมูลทางการแพทย์และสาธารณสุข ฉบับที่

สถานการณ์ 7

ฉบับ การสำรวจปัญหาสังคมและสุขภาพ ของคนงานก่อสร้าง

เรียบเรียงโดย:
พญ.จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ

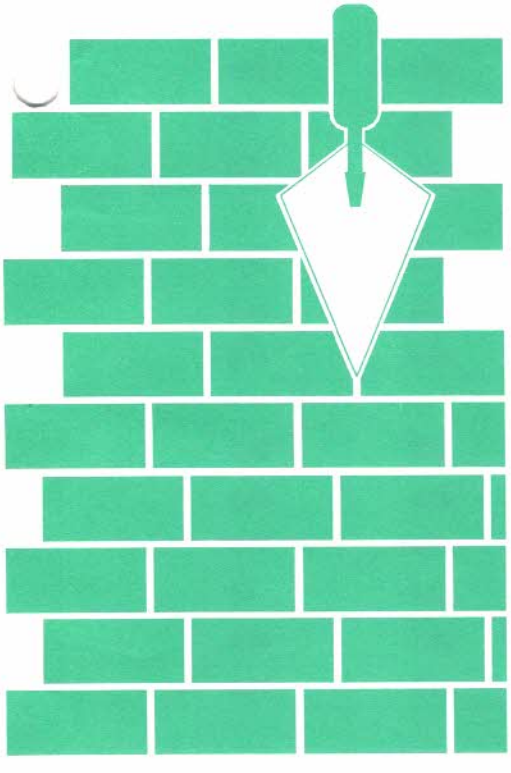

ข้อมูลจากทะเบียนการคุ้มครองแรงงานและการประกันสังคมพบว่า คนงานก่อสร้างเป็นกลุ่มที่มีอัตราป่วยและตายด้วยสาเหตุจากการทำงานสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับคนงานประเภทอื่นๆ ในปีพ.ศ. 2534 มีบริษัทก่อสร้างจดทะเบียนไว้กับกรมแรงงานถึง 2,875 บริษัท มีคนงานก่อสร้างรวม 86,704 คน ซึ่งคาดว่าถึงปีพ.ศ. 2538 น่าจะมีกรรมกรก่อสร้างกว่า 100,000 คน ด้วยเหตุที่ลักษณะงานมีการเคลื่อยย้ายไปตามสถานที่ก่อสร้างอยู่เป็นประจำ ข้อมูลจากรายงานปกติของกระทรวงสาธารณสุขจึงไม่อาจสะท้อนปัญหาได้ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ **สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข** ร่วมกับ**มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์** และ**กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข** จึงร่วมกันดำเนินการ **"สำรวจสภาพปัญหาสังคมและสุขภาพของกรรมกรก่อสร้าง"** ในพื้นที่เขตคลองเตย เขตลาดกระบัง ของกรุงเทพมหานคร และเขตเทศบาลของเมืองใหญ่ๆ คือ ชลบุรี เชียงใหม่ พิษณุโลก ขอนแก่น หนองคาย หาดใหญ่ และภูเก็ต รวมทั้งหมด 7 จังหวัด มีแหล่งก่อสร้างทั้งหมด 184 แห่ง มีผู้รับเหมา 242 ราย สำรวจที่พักคนงาน 171 แห่ง และสัมภาษณ์คนงานก่อสร้างทั้งหมด 3,614 คน โดยจัดชั้นของกลุ่มตัวอย่างจากพื้นที่การใช้สอยเมื่อก่อสร้างเสร็จ คือ ถ้าพื้นที่ใช้สอยเกินกว่า 10,000 ตารางเมตร ถือว่าเป็นแหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่ ผลการสำรวจที่สำคัญๆ มีดังนี้

1 แหล่งก่อสร้างที่สำรวจเป็นแหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่ร้อยละ 40 และขนาดเล็กร้อยละ 60 ซึ่งไม่ตรงกับกรอบการสุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จึงใช้วิธีถ่วงน้ำหนักเพื่อลดอคติของการสำรวจ แหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่มีความแตกต่างจากแหล่งก่อสร้างขนาดเล็กทั้งขนาดของการก่อสร้าง ราคาค่าก่อสร้าง จำนวนคนงาน และระยะเวลาทำงาน กว่าครึ่งของสิ่งก่อสร้างเป็นบ้าน โดยเป็นบ้านเดี่ยวร้อยละ 41.5 ประมาณหนึ่งในสามเป็นอาคารสาธารณะ (รวมโรงพยาบาล โรงแรม โรงงาน) ประมาณการจำนวนคนงานก่อสร้างในช่วงของการสำรวจนั้น ในแหล่งก่อสร้างขนาดเล็กจะมีคนงาน 6,867 คน ขณะที่ขนาดใหญ่มีถึง 15,085 คน คือ

กว่าสองในสามของคนงานก่อสร้างจะทำงานในแหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่ ลักษณะของคนงานก่อสร้างในทุกเขตและทุกประเภทจะไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ร้อยละ 66 เป็นชาย เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ อายุระหว่าง 20-40 ปี มีคนงานอายุน้อยกว่า 15 ปีเพียงไม่ถึงร้อยละ 1 ร้อยละ 64 แจ้งว่ามีรายได้ไม่ถึง 5,000 บาทต่อเดือน ประมาณครึ่งหนึ่งมีหนี้สิน คนงานก่อสร้างส่วนใหญ่จะมาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเกือบทุกพื้นที่ที่สำรวจ ยกเว้น คนงานก่อสร้างที่หาดใหญ่จะมาจากภาคใต้ และที่ภูเก็ตมีคนงานชนชาติมอญจำนวนมาก แต่ไม่มีการสำรวจอย่างเป็นระบบ คนงานประมาณเกือบครึ่งหนึ่งจะทำงานก่อสร้างมาแล้วตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1
ลักษณะประชากรของคนงานก่อสร้างที่สำรวจใน 7 จังหวัดของประเทศ ในปีพ.ศ. 2538

ลักษณะของคนงานก่อสร้าง		จำนวนคน	ขนาดเล็ก ร้อยละ	ขนาดใหญ่ ร้อยละ	Pooled %	Weighed %
เพศ	ชาย	2409	65.8	68.0	66.7	66.1
	หญิง	1203	34.2	32.0	33.3	33.5
อายุ (ปี)	10-14	33	0.8	1.2	0.9	0.9
	15-19	430	12.8	10.5	11.9	11.8
	20-39	2402	65.7	67.7	66.5	66.8
	40 ขึ้นไป	748	20.7	20.7	20.7	20.5
การศึกษา	ไม่ได้เรียน	181	5.1	4.9	5.0	4.8
	ประถมศึกษา	3123	87.5	84.9	86.4	86.6
	มัธยมศึกษา	265	6.3	8.8	7.3	7.3
	อาชีวะศึกษาและสูงกว่า	44	1.1	1.3	1.2	1.2
ที่เกิด	ตะวันออกเฉียงเหนือ	1713	53.3	42.6	47.6	47.8
	เหนือ	1343	33.6	39.3	37.3	37.0
	ใต้	346	8.2	11.6	9.6	9.8
	กลาง	199	4.8	6.5	5.5	5.5
จำนวนปีที่ทำงาน						
	ต่ำกว่า 1	1011	28.5	27.8	28.2	28.3
	1-ต่ำกว่า 4	874	23.2	26.1	24.4	24.3
	4 ปีขึ้นไป	1697	48.3	46.0	47.4	47.4
รายรับของครอบครัวต่อเดือน						
	ต่ำกว่า 3000 บาท	808	25.8	18.9	23.0	23.3
	3000-ต่ำกว่า 5000	1440	42.8	38.3	41.0	40.6
	5000-ต่ำกว่า 10000	1096	27.4	36.6	31.2	31.3
	10000 บาทขึ้นไป	172	4.0	6.2	4.9	4.8
หนี้สิน	มี	1739	49.1	46.7	48.1	48.2
	ไม่มี	1874	50.9	53.3	51.9	51.8

2 มีการตายอันเกิดระหว่างการทำงานก่อสร้างรวม 12 ราย (หรือประมาณการว่า คนงาน 10,000 คน จะมีการตาย 7 รายต่อไป) โดยมีสาเหตุจากการตกจากที่สูง 4 ราย ไฟฟ้าช็อต 4 ราย เครื่องจักรล้มทับ 2 ราย ของตกทับ 1 ราย และรถชน 1 ราย พบการบาดเจ็บจนทำให้หยุดงานประมาณ 1.5 รายต่อคนงาน 100 คนต่อเดือน ซึ่งคนงานในแหล่งก่อสร้างขนาดเล็กจะมีการบาดเจ็บสูงเป็น 2 เท่าของแหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่ สาเหตุการบาดเจ็บที่พบบ่อยที่สุดคือ ตะปูตำ และของมีคมบาด (ภาพประกอบที่ 1)

ภาพที่ 1
สาเหตุการบาดเจ็บระหว่างการก่อสร้างเรียงตามลำดับความถี่ การสำรวจในแหล่งก่อสร้าง 7 จังหวัด ปีพ.ศ. 2538

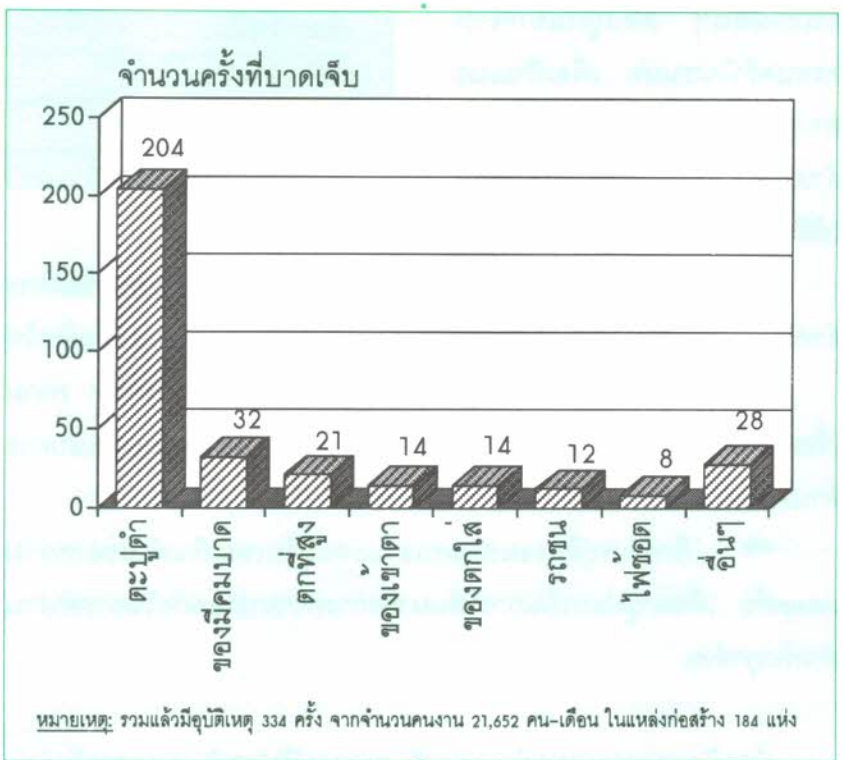

หมายเหตุ: รวมแล้วมีอุบัติเหตุ 334 ครั้ง จากจำนวนคนงาน 21,652 คน-เดือน ในแหล่งก่อสร้าง 184 แห่ง

3 คนงานเกือบร้อยละ 30 เคยป่วยหนักจนต้องหยุดงานอย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบปี โดยเฉลี่ยจะหยุดงานประมาณครั้งละ 3 วัน และประมาณเกือบร้อยละ 5 ที่ต้องหยุดงานเกินกว่า 1 เดือน และเมื่อเจ็บป่วยจนต้องหยุดงานแล้ว เกือบครึ่งหนึ่งของคนงานจะไปรักษาที่โรงพยาบาล ไปร้านขายยาประมาณหนึ่งในสาม นอกนั้นไปคลินิก สถานีอนามัย และหยุดพักผ่อนเฉยๆ คนงานที่เข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลประมาณหนึ่งในสี่ โดยที่จะอยู่รักษาในโรงพยาบาลเฉลี่ย 7.8 วัน ดังนั้นโดยภาพรวม ประมาณได้ว่าในรอบปีจะมีคนงานร้อยละ 6.6 จะเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล **ในการนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลนั้น คนงานจะต้องออกค่ารักษาเองทั้งหมดถึงร้อยละ 56.2** ออกค่ารักษาบางส่วนร้อยละ 4.9 นายจ้างออกให้เพียงร้อยละ 23.8 และได้รับการดูแลจากระบบประกันสุขภาพชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น ***คงเป็นคำถามสำหรับผู้ที่มีหน้าที่ดูแลสุขภาพคนงาน และระบบประกันสุขภาพว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนี้***

4 **สภาพความปลอดภัยของการทำงาน** จากการสอบถามถึงการได้รับการอบรมและแจกจ่ายอุปกรณ์ป้องกันอันตราย พบว่าโดยทั่วไป แหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่จะมีการอบรมและแจกจ่ายอุปกรณ์ป้องกันตนเองมากกว่าแหล่งก่อสร้างขนาดเล็ก แต่อย่างไรก็ตาม

สวัสดิการนี้ยังไม่ถึงครึ่งของจำนวนคนงานทั้งหมด และแม้ว่าส่วนใหญ่คนงานจะสวมรองเท้าขณะปฏิบัติงาน แต่รองเท้าที่ใช้เป็นรองเท้าแตะ ซึ่งไม่สมควรนำมาใส่ป้องกันอุบัติเหตุ การสวมถุงมือ และหมวกนิรภัย มีอยู่น้อย (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2
พฤติกรรมป้องกันตนเองของคนงานก่อสร้างเปรียบเทียบตามขนาดของแหล่งก่อสร้าง (ตัวเลขเป็นร้อยละต่อคนงานทั้งหมด) การสำรวจใน 7 จังหวัด ปีพ.ศ. 2538

พฤติกรรมการป้องกันตนเอง	แหล่งเล็ก(%)	แหล่งใหญ่(%)
สวมรองเท้าตลอดเวลา	95.1	96.1
- รวมรองเท้าแตะ	43.8	31.3
- รวมรองเท้าหุ้มส้น	27.4	33.7
- สวมบูท	27.5	33.0
ไม่เคยสวมถุงมือ	52.7	63.3
สวมถุงมือทุกครั้ง	20.6	26.8
ไม่เคยสวมหมวกนิรภัย	83.6	63.3
สวมหมวกทุกครั้ง	10.2	26.8

5 สภาพที่พักอาศัย

การสำรวจที่พักคนงาน 171 แห่ง บางแห่งไม่มีที่พักให้ พบว่า ที่พักส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77) อยู่ติดกับสถานที่ก่อสร้าง มีประมาณร้อยละ 10 ที่อยู่ห่างไปในระยะ 1 กิโลเมตรจากสถานที่ก่อสร้าง พบว่า สภาพที่พักอาศัยของคนงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ คือ ประมาณครึ่งหนึ่งจะใช้น้ำประปา นอกนั้น ใช้น้ำบ่อบาดาล น้ำบ่อตื้น แม่น้ำลำคลองฯ บ้านพักคนงานส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80 ไม่มีหน้าต่าง มีน้ำเสียรอบๆ ที่พักอยู่มากถึงร้อยละ 70 มีขยะรอบๆ ที่พักเกือบร้อยละ 80 และห้องพักส่วนใหญ่สกปรกมากถึงร้อยละ 77 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3
ร้อยละของสภาพที่พักคนงานจำแนกตามขนาดการก่อสร้าง การสำรวจใน 7 จังหวัดปี 2538

สภาพที่พักคนงาน		แหล่งเล็ก(%)	แหล่งใหญ่(%)
ที่มาของน้ำดื่ม	น้ำประปา	65.0	60.8
	น้ำบาดาล	20.6	18.9
	น้ำขวด	9.3	10.8
ที่มาของน้ำใช้	น้ำประปา	52.6	55.4
	น้ำบาดาล	33.0	29.7
	บ่อน้ำตื้น	10.3	14.9
ห้องพักไม่มีหน้าต่าง		81.4	81.2
น้ำเสียอยู่รอบๆ ที่พัก		70.1	70.3
มีขยะรอบๆ ที่พัก		77.3	82.4
ห้องพักสกปรก		81.4	64.9

6 พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ

พบว่า คนงานชายชอบดื่มสุรา สูบบุหรี่ และดื่มเครื่องดื่มกระตุ้นประสาทมากกว่าคนงานหญิง มีการใช้ยาแก้ปวดเป็นประจำทั้งในคนงานชายและหญิง (ตารางที่ 4) แต่พบการใช้ยาม้าน้อย คนงานชายมีการออกกำลังกายบ่อยกว่าคนงานหญิง และการพักผ่อนหย่อนใจส่วนใหญ่ของทั้งคนงานชายและหญิงคือการดูโทรทัศน์ (ตารางที่ 5)

7 **ปัญหาสังคม** ที่พบส่วนใหญ่คือ เมาสุรา โดยเฉพาะในแหล่งก่อสร้างขนาดเล็กจะมีปัญหามากกว่าแหล่งขนาดใหญ่ รองลงมาคือ การทะเลาะวิวาท ลักขโมย พบการข่มขืนเพียง 1 ครั้ง ไม่มีการฆาตกรรมและการฆ่าตัวตาย (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 4
พฤติกรรมของคนงานก่อสร้าง เปรียบเทียบชายและหญิง (ร้อยละ) การสำรวจใน 7 จังหวัด

พฤติกรรม	ชาย(%)	หญิง(%)
ดื่มสุราเป็นประจำ	60.7	14.2
สูบบุหรี่ทุกวัน	60.6	5.8
ดื่มเครื่องดื่มกระตุ้นประสาท มากกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์	17.6	6.6
ใช้ยาแก้ปวดโดยเฉพาะเวลาทำงานหนัก	86.0	87.0
ใช้ยาม้าหรือยาขยัน	2.3	1.4

8 **คนงานไม่ถึงหนึ่งในสี่ที่บอกว่าตนรู้เรื่องกฎหมายแรงงาน** ในด้านต่างๆ รวมทั้งการประกันสังคมและค่าแรงขั้นต่ำ คนงานชายมักจะบอกว่าตนรู้เรื่องกฎหมายแรงงานในสัดส่วนที่มากกว่าคนงานหญิง คนงานในแหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่บอกว่ามีความรู้มากกว่าคนงานในแหล่งขนาดเล็ก และมีเพียงหนึ่งในสี่เท่านั้นที่มีตัวแทนคนงาน การจ่ายค่าแรงมักจะเป็นรายปักษ์ (ร้อยละ 56.6) หรือรายสัปดาห์ (ร้อยละ 36.9) และมีเพียงร้อยละ 6 เท่านั้นที่มีสัญญาการจ้างงาน คนงานไม่ถึงร้อยละ 5 ที่เคยได้รับโบนัส หรือค่าอาหาร แต่จะได้ค่าล่วงเวลาทำงานประมาณร้อยละ 72 คนงานหญิงได้รับค่าจ้างต่ำกว่าคนงานชาย คนงานในแหล่งก่อสร้างขนาดใหญ่จะได้รับค่าแรงสูงกว่าในแหล่งก่อสร้างขนาดเล็ก คนงานหญิงมักไม่ได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ต้องใช้ฝีมือ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ใช้แรงงาน คนงานส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80 บอกว่าพอใจกับงานที่ทำ แต่ทั้งหมดจะไม่แนะนำให้ญาติพี่น้องของตนมาทำงานเช่นนี้

ตารางที่ 5
ร้อยละของการพักผ่อนหย่อนใจของคนงานก่อสร้าง จำแนกตามเพศ การสำรวจใน 7 จังหวัด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

กิจกรรม การพักผ่อนหย่อนใจ	ชาย(%)	หญิง(%)
ดูโทรทัศน์	71.9	70.1
เลี้ยงสังสรรค์	36.6	5.0
เดินหรือวิ่ง	33.5	32.8
ซื้อของ	31.9	28.9
ดูหนัง	24.4	18.6
กีฬากลางแจ้ง	20.8	2.3
ออกกายบริหาร	12.1	5.7
เล่นการพนัน	7.7	4.9
กีฬาในร่ม	3.5	0.8

คณะผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะในด้านการปฏิบัติการสำหรับคนงานก่อสร้าง คือ การเพิ่มมาตรการตรวจตราแหล่งก่อสร้าง บังคับให้แหล่งก่อสร้างเพิ่มมาตรการด้านความปลอดภัยให้มากขึ้นทั้งในสภาพแวดล้อมการทำงาน อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล สุขนิสัยและทัศนคติของนายจ้างและคนงานต่อความปลอดภัยในการทำงาน ตรวจตราและบังคับให้ที่พักคนงานมีการปรับปรุงในเรื่องความสะอาด การกำจัดของเสีย น้ำเสีย สุขลักษณะของที่พัก ให้ความรู้และเผยแพร่กฎหมาย

แรงงานให้แก่คนงานก่อสร้างเพื่อให้ทราบสิทธิขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและการรับบริการสุขภาพ และยกระดับคนงานหญิงทางด้านการรับรู้และโอกาสในการพัฒนาการทำงาน

ตารางที่ 6
ปัญหาสังคมของคนงานก่อสร้าง (เป็นร้อยละต่อคนงานทั้งหมดที่สำรวจ) การสำรวจใน 7 จังหวัด

ปัญหาสังคม	แหล่งเล็ก(%)	แหล่งใหญ่(%)
เมาสุรา	54.0	38.1
ทะเลาะวิวาท	37.8	20.6
ลักขโมย	14.9	11.3
เล่นการพนัน	18.9	8.3
ทำร้ายร่างกาย	13.5	4.1
โรคจิต	4.0	3.1

สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป ได้แก่

- ศึกษาผลกระทบต่อครอบครัว เมื่อคนงานก่อสร้างและคนงานอื่นๆ ต้องถูกแยกจากครอบครัวในชนบท เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงสวัสดิการสำหรับลูกหลานของคนงานเหล่านี้ให้ดีขึ้น
- ศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาและสวัสดิการสำหรับเยาวชนที่ติดตามพ่อแม่มาในแหล่งก่อสร้างที่มีลักษณะต้องเคลื่อนย้ายไป
- ศึกษาปัญหาการปรับตัวของแรงงานที่อพยพจากชนบท ความเชื่อมโยงต่อเนื่องกับครอบครัวที่ยังคงอยู่ในชนบท เพื่อวางแผนดำเนินการด้านสังคม
- ศึกษาพฤติกรรมของคนงานและผู้รับเหมาในส่วนของความปลอดภัย เพื่อหารูปแบบในการเพิ่มมาตรการความปลอดภัยในการทำงานสำหรับทุกส่วน

ผู้สนใจรายงานการสำรวจฉบับสมบูรณ์โปรดติดต่อสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

จัดพิมพ์ พ.ศ. 2539 โดย : **สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข** บรรณาธิการ : นพ.ชูชัย ศุภวงศ์, นายปณิธาน หล่อเลิศวิทย์
อาคาร 3 ชั้น 5 ตึกกรมสุขภาพจิต ถ.ติวานนท์ อ.เมือง นนทบุรี 11000 โทร. 951-1286-95